

 Analyysi

Siltoja ja raja-aitoja

Venäläiskuva paikallisjournalismissa Etelä-Karjalassa

Etelä-Karjalan maakuntalehti *Etelä-Saimaa* uutisoi 1.6.2010 kaupunkiyhtiöiden toimitusjohtajan tahtovan Lappeenrantaan lisää venäjänkielisiä katukylttejä. Ehdotuksesta nousi kohu ja sitä vastustettiin paljon. Mediassa venäjänkielen näkymisestä katukuvassa käytiin tuolloin runsaasti keskustelua. Tämä on yksi esimerkki siitä, kuinka monenlaista julkisuutta venäläisiin liittyvät asiat ovat viime vuosina itärajan läheisyydessä toimivassa paikallislehdistöissä saaneet. Myös valtakunnallisella tasolla esimerkkejä löytyy useita. Muun muassa *Helsingin Sanomat* uutisoi 30.12.2012 mahdollisen viisumivapauden tuovan Suomeen rahaa sekä rikollisuutta ja Yle TV1:n A-studio-ohjelmassa käsiteltiin 10.4.2013 aihetta ”Venäläiset valtaavat Itä-Suomen”. Oli kyse sitten lapsikaappauksista, viisumivapaudesta tai itäturisteista, Venäjä ja venäläiset saavat usein näkyvyyttä mediassa ja aihe herättää keskustelua.

Erityisen kiivasta keskustelu Venäjään ja venäläisiin liittyvien teemojen ympärille on oletettavasti siellä, missä naapurimaamme näkyy nykyisin eniten ihmisten arkipäivässä, eli Itä-Suomessa. Suomen itäosissa Venäjä on toisaalta läheinen tuttu, mutta samanaikaisesti myös vieras ja etäinen. Useiden tutkimusten mukaan venäläisyys hahmottuu suomalaisuuden ”toiseutena” (esim. Harle & Moisio 2000; Raittila 2004; Puuronen 2011), peilipintana jota vasten omaa suomalaisuuden identiteettiä hahmotetaan. Fyysinen raja itsessään luo omat puitteensa: Suomen ja Venäjän välissä lähes 50 vuotta vapaata kansainvälistä liikennettä rajoittaneen rajan perintö ilmenee paikoitellen jyrkkinä kulttuurisina erontekoina (Jukarainen 2001, 193). 1900-luvun alkupuolelta lähtien monta vuosikymmentä lähes suljettuna ollut raja alkoi Neuvostoliiton hajottua avautua uudestaan 1990-luvun alusta lähtien ja tämä muutos on muokannut vahvasti varsinkin rajan lähialueiden kehitystä¹.

Kasvanut rajan ylittäminen on väistämättä tarkoittanut monenlaisia muutoksia Etelä-Karjalassa. Niitä ilmentävät esimerkiksi lisääntynyt maahanmuutto ja turismi Venäjältä Suomeen. Etelä-Karjalassa asui vuonna 2000 noin 1 600 venäjänkielistä ja vuonna 2012 heitä oli jo 3 700². 12 vuodessa venäjänkielisten määrä alueella on siis yli kaksinkertaistunut. Vuonna 2012 Suomen ja Venäjän välisellä rajalla tehtiin noin 12 000 000 rajantarkastusta ja näistä noin 80 prosenttia tapahtui Kaakkois-Suomen raja-asemilla³. Muutokset ovat lisänneet ihmisten vuorovaikutusmahdollisuuksia yli rajan, mutta toisaalta Venäjä-asenteiden taustalla vaikuttavat yhä muistot sodasta, rajan siirto sekä entisen aluekeskuksen Viipurin menettäminen. Näistä lähtökohdista

Etelä-Karjala muodostaa mielenkiintoisen alueen tutkia venäläisistä ja Venäjistä käytävää keskustelua. Tässä artikkelissa käsittelen sitä, minkälaista kirjoittelua Venäjään ja venäläisiin liittyen Etelä-Karjalan paikallislehdissä käydään – kuinka venäläisistä puhutaan sanomalehden kaltaisissa arkisissa teksteissä? Tutkimusaineistonani on Etelä-Karjalan maakuntalehti *Etelä-Saimaan* sivuilla ilmestyneet tekstit aikavälillä 1.7.2010–31.1.2011⁴.

Media Venäjä-kuvan muokkaajana

Suomalaisen median Venäjä-kuva on ollut tutkimuskohteena paljon esillä (esim. Ojajärvi & Valtonen 2011; Pietiläinen 2011; Koikkalainen 2011; Haavisto 2011; Jerman 2004; Raittila 2004), mutta suurin osa näistä tutkimuksista on keskittynyt valtakunnallisen median Venäjä-kuvaan. Itärajan alueiden paikallisjournalismin tutkiminen luo oman näkökulmansa siihen, minkälaisena venäläisiin liitetyt mielikuvat näyttävät Suomessa siellä, missä Venäjä ja venäläiset näkyvät eniten osana arkista kanssakäymistä. Vaikka tiedonvälitys on nykypäivänä pirstaloitunut, on maakunnallisilla lehdistä edelleen merkittävä osansa alueellisen tietoisuuden muokkaajana. Paikallistasolla sanomalehtikirjoittelu toimii eräänlaisena ”nimettömänä auktoriteettina”, tahona joka tekee yhteisöjen luokittelut, luo yhteisölle symbolijärjestelmän ja tuo ne lopulta ihmisten tietoisuuteen (Paasi 1986; Paasi 1996; Harinen ym. 2001, 137).

Journalismin ja kansalaisten verkkokeskustelujen Venäjä-kuvia rinnakkain tutkineet Sanna Ojajärvi ja Sanna Valtonen päätyivät siihen, että Venäjä-käsitykset ovat nykyaikana vahvasti medioituneet. Median esille nostamat agendat herättivät keskustelua verkossa, eli samat teemat puhuttivat niin virallisessa kuin epävirallisessa keskustelussa. (Ojajärvi & Valtonen 2011, 62.) On oletettavaa, että samanlainen Venäjä-kuvan medioituminen on nähtävillä myös paikallistasolla. Vaikka venäläiset näkyvät paljon katukuvassa Etelä-Karjalassa, voi venäläiskuva silti muodostua paljon median välityksellä. Vilkaskaan kaupankäynti tai liikenneyhteyksien parantuminen ei välttämättä vielä merkitse ihmisten välisten rajojen madaltumista, saati sitten kokonaan poistumista (Jukarainen 2001, 8–9).

Aiempien suomalaisen median Venäjä-kuvaa käsitelleiden tutkimusten mukaan venäläisiin liittyvä uutisointi on monesti hyvin mustavalkoista. Uutisoinnin on usein katsottu liittyvän paljolti rikoksiin, uusrikkaiden vulgaariin käytökseen, elintasoeroihin ja maanoston uhkaan (ks. esim. Jerman 2004; Jerman 2009; Rummakko 2002; Raittila 2004; Raittila 2002). Pekka Rautio on tutkinut Etelä-Karjalan maakuntaidentiteettiä käyttäen tutkimusaineistonaan *Etelä-Saimaan* sanomalehtitekstejä, ja Raution mukaan varsinkin 1990-luvun aineistossa maakuntalehden paikallisidentiteettiä rakentavista teemoista olennaiseksi nousi suhtautuminen venäläiseen ”toiseuteen” ”meidän” vastakohtaisuutena (Rautio 2010; Rautio 2011).

Venäjä-kirjoittelun sävyt Etelä-Saimaassa

Tämän analyysin aineisto koostuu Etelä-Karjalan maakuntalehti *Etelä-Saimaan* teksteistä aikavälillä 1.7.2010–31.1.2011. *Etelä-Saimaa* on alueen merkittävin ja koko maakunnassa luettu sanomalehti⁵. Puolen vuoden aikana teemaan liittyviä lehtijuttuja kertyi 591 kappaletta sekä tekstiviestipalstan viestejä 557 kappaletta. Aineiston suuri koko jo itsessään kertoo siitä, että Venäjä ja venäläiset herättävät keskustelua alueella. Tietotoimistojen uutiset rajautuivat pois aineistosta, koska tutkimuskohteenani ovat nimenomaan paikallistason keskustelu ja uutisointi. Itse analyysissa mukana ovat ne jutut, joissa venäläisteema oli keskiössä. Näin analyysiin valikoitui 276 lehtijuttua. Lisäksi tekstiviestipalsta on analyysissa mukana kokonaisuudessaan⁶.

Aineisto jaoteltiin lehtijuttutyypeittäin kolmeen yläkategoriaan, jotka ovat mielipide, uutiset ja muut. Näitä luokkia tarkennettiin vielä alakategorioilla. Mielipiteissä alakategorioina ovat pääkirjoitus, kolumni, tekstiviestipalsta ja mielipidekirjoitus. Uutisgenre jakautuu uutisiin, talouteen ja kulttuuriin. Muut-genre puolestaan henkilöjuttuihin sekä pitkiin artikkeleihin⁷. Aineisto jaettiin myös kirjoitusten sävyjen mukaan kolmeen alalajiin: positiiviset, negatiiviset ja muut⁸. Tekstiviestipalstan tekstit eivät ole tässä jaottelussa mukana. Aineisto on taulukoitu genreittäin ja positiivinen/negatiivinen/muut -jaottelun mukaan, jotta aineiston kokonaiskuva ja keskustelujen yleisävy on mahdollista hahmottaa (ks. taulukko 1).

Taulukko 1: Aineisto luokiteltuna kirjoitussävyjen mukaan

Genre	Positiivinen	Muut	Negatiivinen	yht.
Pääkirjoitus	11	9	8	28
Kolumni	7	26	9	42
Mielipidekirjoitus	19	29	45	93
Uutinen	104	87	85	276
Talous	28	22	9	59
Kulttuuri	32	12	1	45
Henkilö	20	3	2	25
Pitkä artikkeli	15	6	2	23
yht.	236	194	161	591

Luvuista näkyy eroja eri genrejen välillä. Mielipidekirjoittelu oli selkeästi negatiivisvoittoisempaa kuin kulttuurigenren jutut. Paikoitellen rajanveto positiivisten, negatiivisten ja muiden välillä ei ollut mitenkään selvä ja lukuihin pitää suhtautua sillä varauksella.

Aineistosta nousi esille neljä selkeää pääteemaa: yhteisyys, toiseus, hyöty ja uhka. Teemat muodostuivat aineiston selviksi päälinjoiksi, mutta niiden painopiste vaihteli genreittäin. Toiseus ja uhka nousivat vahvasti esille erityisesti mielipidepalstoilla, talousuutisissa painottui hyödyn teema ja henkilöjutuissa sekä kulttuurissa yhteisyys. Muissa genreissä yksikään teema ei noussut hallitsevaksi. Aineistosta löytämäni teemat ovat hyvin samanlaisia kuin suomalaisjournalismin Venäjä-kuvaa tutkineiden Ojajärven ja Valtosen havaitsemat kehukset: uhka mahdollisuus ja toiseus. Uhka ja toiseus löytyivät omasta aineistostanikin ja mahdollisuuskehys on lähellä hyötyä sekä yhteisyyttä. (Ojajärvi & Aaltonen 2011, 30–33, 44.)

”Siltaa rakentamassa” – rajan ylittävä yhteisyys

Avautuvan rajan mukanaan tuoma lisääntyvä kanssakäyminen nousi esille positiivisessa valossa aineistossa erityisesti yhteisyyden teemassa. Tämä yhteisen tilan puhe-tapa kuvastaa uudenlaista kykyä jakaa omaa tilaa, eräänlaista ”modernia notkeutta” (Bauman 2002). Aineiston yhteisyys-teeman jutut jakautuivat kolmeen alateemaan: yhteistyö, maahanmuuttajien oma ääni ja valistusjutut eli tietoinen ennakkoluulojen hälventäminen. Yhteisyysjutut olivat pääasiassa toimituksen itse kirjoittamia tekstejä, erityisesti kulttuuri-, uutis- sekä henkilöjuttuja.

Yhteistyötekstit olivat usein uutisointia liittyen rajan ylittävään yhdessä tekemiseen, kuten tässä pyöräilytapahtumasta kertovassa uutisessa:

Lauantaina Svetogorskissa sivuutti toisensa kaksi pyöräilykulttuuria. Raja-asetamalla välissä oli verkkoaita, sisämaassa lähinnä kielimuuri. Keski-ikäiset eteläkarjalaiset pyöräilivät johdetusti ryhmittäin naapurimatkalta Ensoon, Jämskeen ja Antreaan. Keski-ikäitään parikymmentä vuotta nuoremmat pietarilaiset suuntasivat Suomeen muutaman päivän vapaille. (uutinen, Etelä-Saimaa 15.8.2010)

Yhteistyö-uutisoinneissa korostui usein jyrkkä raja sekä toisaalta halu murtaa tätä asetelmaa. Virke ”[r]aja-asetamalla välissä oli verkkoaita, sisämaassa lähinnä kielimuuri” kertoo kuinka konkreettisesti maiden välillä ihmisiä erottaa verkkoaita ja verkkoaidan ylitettyäkin on vielä kielimuuri ylitettävänä luontevan kommunikoinnin saavuttamiseksi. Näistä huolimatta kaksi erilaista kulttuuria on pyrkinyt kohtaamaan yhteisessä, jaetussa ympäristössä. Yhteistyö-uutisoinnissa *Etelä-Saimaassa* oli käytössä paljon ”kummatkin”, ”toisemme”, ”yhteinen” ja ”yhdessä tekeminen” kaltaisia termejä. Mukana aineistossa oli myös venäjänkieliselle vähemmistölle suunnatuista tapahtumista kertoneita juttuja, joissa haastatellut pääsivät kertomaan mielipiteensä esimerkiksi kaipaamaansa kulttuuritarjontaan. Tämä näkökulma oli harvinainen, sillä yleensä vähemmistöjä koskeva lehtikirjoittelu keskittyy ryhmän määrittelyyn ulkopuolelta, ”toisena” (ks. esim. Raittila 2002; Raittila 2004). Vähemmistön oman äänen esille tuominen korosti sitä, että myös venäjänkielisillä on oikeus vaatia kulttuuritapahtumia omalla kielellään.

Rajat ylittävä yhteisyys nousi esille myös maahanmuuttajien oman äänen esille nostaneissa jutuissa. Näitä juttuja oli esillä henkilö- ja uutisgenreissä, ja niissä tuotiin esille venäjänkielisen väestön erilaisia kokemuksia ja tarinoita. Maahanmuuttajien haastatteluissa kerrottiin sekä kotiutumisen helppoudesta että vaikeudesta, mikä korosti maahanmuuttajien inhimillisyyttä, eräänlaista samuutta meidän kanssamme. Yleisimmät puhettavat olivat selviytyminen ja sopeutuminen, joita painottaneet henkilökuvat edustavat tavallaan toivottavaa maahanmuuttoa. Köyhistä ja huonommista olosuhteista Suomeen muuttanut on kohdannut ongelmia, selittänyt ne uudessa kotimaassaan ja elää nyt hyvää elämää suomalaisena. Samanlaista sopeutumisen puhetta edusti kiitollisuuden puhe.

Baranova toteaa, että juuret ovat Venäjällä, mutta koti Suomessa. – Olen kiitollinen, että suomalaiset ystäväni ovat ottaneet minut ihmisenä, ei sen mukaan, mistä maasta tulen. (henkilöjuttu, Etelä-Saimaa 8.7.2010)

Tässä lainauksessa haastateltava osoittaa kiitollisuuttaan tuttaville, jotka ovat ottaneet hänet vastaan ”ihmisenä, ei sen mukaan, mistä maasta tulen”. Rivien välistä on luettavissa kyseisen henkilön olevansa kiitollinen siitä, että hänen ystävänsä kohtelevat häntä ihmisenä eivätkä venäläisenä, ”toisena”. Venäläisyyden oletetaan olevan alempiarvoista Suomessa, ja kun venäläinen tulee hyväksytyksi tasavertaisena ihmisenä eikä vain venäläisenä, osoitetaan kiitollisuutta. Yhteisyyden teemassa ei nostettu esille vain yhdessä toimimisen hyviä puolia vaan myös haasteita ja ongelmia. Tämä omalla tavallaan korostaa yhteisyyttä. Sen esille tuominen, että maahanmuuttajilla on Suomessa vaikeuksia, pyrkii luomaan mahdollisimman todenmukaista kuvaa yhdessä toimimisesta ja mahdollistamaan yhteistyön. Tästä näkökulmasta hyvänä esimerkkinä ovat maahanmuuton haasteita kuvailleet haastattelut, kuten tämä henkilökuvaus:

Marina on kotoisin Venäjältä Arkangelin alueelta. Suomeen hän muutti avioliiton myötä 1990-luvun puolivälissä. Yrittäjäpuolison lisäksi perheeseen kuuluu kolme tytärtä. Kysymykseen, onko Suomeen muuttaminen vaikeaa, tulee vastauksena kaino hymy. – On se edelleen vaikeaa. (henkilöjuttu, Etelä-Saimaa 2.11.2010)

Lainauksessa kerrotaan Suomeen sopeutumisen vaikeuksista, mutta tekstissä myös mainitaan, että ”vastauksena tulee kaino hymy”. Ongelmista kertomista saatettiin pehmitellä tällä tavoin korostamalla vaikkapa hymyillen annettua vastausta, mutta toisaalta haasteista ei myöskään täysin vaiettu. Virke ”[o]n se edelleen vaikeaa” kertoo siitä, että Suomeen tulo ei ole välttämättä ruusuinen selviytymistarina. Tekstissä annetaan mustavalkoisen ”me” vastaan ”he” puhettavan sijaan tilaa myös kritiikille ”meitä” kohtaan.

Pentti Raittila (2002, 50) kuvaa ”suvaitsevaisuusjuttujen” olevan yksi etnisyyttä journalismissa tuottava juttujen tyyppi. Niiden lähtökohtana on olemassa olevien suomalaisten asenteiden voittaminen, ja ne on usein kirjoitettu eräänlaisesta kasvatustähtäyksistä käsin. Omassa aineistossani tällaista kasvatustähtäystä edustivat

valitusjutut, joissa ennakkoluuloja pyrittiin hälventämään käsittelemällä venäläisiä tietoisesti positiivisessa valossa. Valistusjutut olivat pääosin toimituksen itse kirjoittamia pitkiä artikkeleita ja uutisia, joista näki selvästi, että venäläisiä positiivisesti käsittelevä aihe ja sävy oli valittu tietoisesti, kuten tässä pitkässä artikkelissa:

Voi ei! Säikähti Rautjärvellä mökkeilevä Raimo kuullessaan tulevasta kesänaapuristaan. Viereinen mökkitontti oli myyty venäläisille. Pian uudet naapurit osoittautuivat kuitenkin lähes äänettömäksi lomiaan viettäväksi pariskunnaksi. – Kyllä he joskus juhlivat vieraidensa kanssa aamuun asti, mutta ei melua kuulu niin paljon, että se häiritsisi. Yleensä vain autosta tietää heidän olevan paikalla.

Kun alueella on pidetty tietalkoita, pariskunta käy hakemassa naapurinsa niihin mukaan. – Kun olemme kävelleet niistä yhdessä takaisin mökeillemme, olemme yrittäneet opettaa heille vähän suomea. He ovat erittäin iloisia ja ystävällisiä ihmisiä. (pitkä artikkeli, Etelä-Saimaa 8.8.2010)

Tämä venäläisten ja suomalaisten mökkinaapuruutta käsitellyt pitkä artikkeli edusti tyyppiesimerkkiä valistusjutusta. Tekstissä valistetaan siitä, mitä hyvää venäläisissä kesäasukeissa on, kuinka venäläiset ovat usein aivan kuten ”mekin” – hiljaisia, luonnon rauhasta nauttivia mökkeilijöitä. Virke ”[h]e ovat erittäin iloisia ja ystävällisiä ihmisiä” murtaa ajatusta venäläisyyden toiseudesta ja uhkasta. Lisäksi jutussa kerrotaan, että ”ymmärrämme toisiamme jos haluamme”, eli yhteisen kielen puutekaan ei välttämättä estä yhdessä tekemistä. Lehtijuttu antoi puheenvuoron sekä suomalaisille että venäläisille, ja kummatkin kertovat mitä hyviä kokemuksia heillä suomalais-venäläisestä yhteistyöstä on. Samalla juttuun tulee dialogisuutta ja vuorovaikutusta, mikä on vähemmistöistä journalismissa kerrottaessa harvinaista (ks. esim. Raittila 2002, 50).

Yhteisyyden teemassa painottuivat lehden toimituksen omat jutut, mikä osaltaan kuvastaa sitä, että lähtökohtana on oletus lukijoiden ennakkoluuloisuudesta venäläisiä kohtaan. Esimerkiksi valistusjuttuja luultavasti kirjoitetaan oletuksena se, että ainakin osan lukijoiden suhtautuminen venäläisiä kohtaan on ennakkoluulojen värittämää ja että näitä stereotyyppioita tulisi muokata. Omalla tavallaan suvaitsevaisuuspuhe myös uusintaa sitä olettamaa, että suhtautuminen raja-alueella venäläisiä kohtaan on ennakkoluuloista ja vihamielistä. Tämä voi ilmentää toiseutta. Se, kuka suvaitsee, on lähtökohtaisesti paremmassa asemassa kuin se, ketä suvaitaan. Ennen kaikkea yhteisyysteeman näkyminen lehden sivuilla kuitenkin edesauttaa yhdessä toimimista ja uudenlaista asennoitumista venäläisiä kohtaan.

”Matkailueurot kannattalevat” – raja-alueen hyödyt

Aineistossani hyöty oli selvästi yksi yleisimmistä lähestymistavoista venäläisistä puhuttaessa. Maakunnan saamista hyödyistä kerrottaessa taloudellinen näkökulma korostui selvästi esimerkiksi kulttuuriseen hyötyyn verrattuna. Tämä on luontevaa, sillä Etelä-

Karjala on viime aikoina hyötynyt rajan läheisyydestä varsinkin talouselämässä. Venäläisten matkailijoiden määrän kasvu maakunnassa näkyy majoitustilastoissa. Kun vuonna 2000 venäläisten yöpymisiä majoitusliikkeissä Etelä-Karjalassa oli 27 000, vuonna 2012 yöpymisiä oli jo 291 000⁹. Erityisesti esillä on ollut venäläisten ostosmatkailu Suomeen: marraskuussa 2011 Etelä-Karjalassa käytiin enemmän tax free -kauppaa kuin koko pääkaupunkiseudulla yhteensä¹⁰.

Matkailueurot ovat kannatelleet koko maakuntaa taantuman ja rakennemuutoksen keskellä. Venäläisten ostosmatkailu ei näytä hiipuvan. Matkojen ja kaupankäynnin kasvu on ollut viime vuodet vahvaa. Juuri nyt näyttää siltä, että sama kehitys jatkuu lähivuosina. Kehitystä epäileviä Tuomaita ei ole näkynyt julkisuudessa. Virallinen ja toimintoja ohjaava totuus tuntuu olevan se, että ostosmatkailun virta on ehtymätön. (pitkä artikkeli, Etelä-Saimaa 28.11.2010)

Lainaus kuvastaa hyödyn puhetapaa. Venäläiset ovat kannatelleet Etelä-Karjalaa yli vaikeiden aikojen, eli venäläisten matkustaminen alueelle nähdään lainauksessa positiivisena asiana. Lainauksessa ostosmatkailijoiden virta kuvataan suorastaan ehtymättömäksi. Muutenkin hyötyteeman teksteissä käytettiin usein ”virran” ja ”vyöryn” kaltaisia termejä, jotka korostivat taloudellisen hyödyn liikettä yli rajan. Samalla taloudellinen hyöty kuulutti uudenlaista asennetta yhteiskunnan muuttuneeseen tilanteeseen. Kasvun tulisi antaa jatkua yli ennakkoluulon murien.

Taloudellinen hyötyminen venäläisistä oli erityisesti esillä lehden toimituksen omilla kirjoituksissa: uutisissa, talousgenren jutuissa ja pitkissä artikkeleissa. Varsinkin talousgenressä hyötyteema hallitsi venäläisiin liittyvää kirjoittelua.

Timantit ja kalliit kellot kiinnostavat nyt turisteja. (talous, Etelä-Saimaa 4.11.2010)

Taloussivujen uutiset loivat kuvaa timanteista ja samppanjasta kiinnostuneista ostoksilla kävijöistä. Elinkeinoelämän kannalta venäläisistä on hyötyä ja iloa. Toisaalta hyödyn puheessa luodaan yksipuolista kuvaa venäläisistä kalliine kelloineen ja kultakoruineen. Venäläiset ostavat niitä tuotteita, joihin tavan suomalaisella ei ole varaa tai jotka ovat suomalaisen makuun liian rohkeita. Hyötykirjoittelu tasapainoili paljon venäläisten tuomien etujen ja venäläisten toiseuden välillä, kuten tästä hyödyn positiivisemmän puolen esille tuovasta lainauksesta käy ilmi:

Hiljattain julkistettu tutkimus ennakoii venäläisten matkailijoiden määrän kasvavan lähivuosina jyrkästi. Kylpyläbisnes luottaa tähän lujasti. Porealtaiden opastetekstit eivät ohjaa vieraita vain suomen kielellä. Poterosta porealtaaseen on jo yli 60 vuotta. Joillekin sota on silti jäänyt päälle. (pääkirjoitus, Etelä-Saimaa 27.10.2010)

Alueen asukkaiden tulisi lainauksen mukaan avautua ymmärtämään venäläisturistien mukanaan tuoma hyöty ja taloudellinen vauraus. Opasteissa alkaa näkyä muuta-kin kieltä kuin suomea ja paikallinen liike-elämä luottaa vahvasti matkailun kasvuun.

Sota-ajan poteroista tulisi siirtyä nykyajan porealtaisiin ja hyväksyä venäläisten mukanaan tuoma hyöty sen sijaan, että jäädään miettimään mahdollisia uhkakuvia.

Hyötyteema kuvaa sitä faktaa, että venäläiset ostoturistit ja rajan läheisyys ovat alueen elinkeinoelämälle elintärkeitä. Tätä kautta hyötypuhe peräänkuuluttaa rajojen avautumista monilla tasoilla. Fyysisen rajan ylittämisen helpottuminen lisää ostoturismin virtaa. Myös ennakkoluulojen tulisi hälvetä, jotta venäläisturisteja voidaan palvella. Lähtökohtana on siis venäläisten tarkastelu positiivisesta näkökulmasta. Toisaalta hyödystä kirjoittaminen ruokkii mielikuvia ökyrikkaasta venäläisturistista ja täten saattaa lisätä ennakkoluulojen määrää. Taloudellisen hyödyn korostaminen, sen jatkuvasti esille nostaminen ja hyödystä puhuttaessa tiettyjen mustavalkoisten termien käyttäminen voivat osittain vahvistaa stereotyyppistä ajattelua ja korostaa ”meidän” sekä ”heidän” eroja. ”He” ostavat kultaa ja kalliita kelloja, erilaisia asioita kuin ”me”. Vaarana on, että kaikki venäläiset nähdään vain rahanippu kourassa Suomeen tulevana turisteina ja Venäjä loputtomana rahasampona. Ojajärven ja Valtosen (2011, 62) tutkimuksen mukaan poikkeuksen varovaiseen ja vähäiseen suomalaisen journalismin Venäjä-kirjoitteluun muodostivat rajaseudun maakunta- ja paikallislehdet, joiden talousvetoinen Venäjä-kirjoittelu on heidän mukaansa omiaan liudentamaan historiasta kumpuavia voimakkaan uhkan sävyttämiä ennakkokäsityksiä. Omat havaintoni tukevat siitä, että talousvetoinen Venäjä-kirjoittelu on vahvasti esillä rajaseudun paikallisjournalismissa. Ojajärven ja Valtosen toteama siitä, että hyöty on omiaan liudentamaan ennakkokäsityksiä, menee osittain yhteen omien tulosteni kanssa. Totta on, että taloudellisesta hyödystä puhuminen nostaa esille niitä etuja, joita suomalaisille koituu venäläisten matkailusta Suomessa. Toisaalta taloudellisen hyödyn puheessa oli havaittavissa stereotypisoivia termejä, mistä johtuen tätä teemaa ei välttämättä voida nähdä yksioikoisen positiivisena asiana.

”Ryssiä ja itärikollisuutta” – venäläisyys toisena

Venäläisyys hahmottuu usein suomalaisuuden toiseutena, kansallisen identiteetin peilikuvana. Tätä väitettä tukevia merkkejä on monia. Harlen ja Moision (2000, 56–57) mukaan Suomen kansallinen identiteettiprojekti on rakentunut suomalaisten ja venäläisten jyrkän erottelun avulla. Asennetutkimuksessa vuonna 2011 tuli ilmi, että suomalaiset vastustivat tuolloin sekä venäläisten että virolaisten naapuriksi muuttoa selvästi enemmän kuin 22 vuotta aiemmin. Lisäksi vuonna 2011 haastatellut suomalaiset nuoret toivat paljon esiin erittelemättömiä negatiivisia käsityksiä Venäjän oloista. Näiden tulosten mukaan ennakoasenteet venäläisiä kohtaan eivät ole viime vuosina uusien sukupolvien myötä vähentyneet vaan päinvastoin. (Puuronen 2011, 158 ja 147.)

Aineistossa venäläisten toiseus näkyi *Etelä-Saimaan* sivuilla kaikissa genreissä, erityisesti mielipide- ja tekstiviestipalstoilla. Toiseutta luotiin erilaisin stereotypisoivoin termein. Vesa Puurosen mukaan Suomessa venäläisistä käytetään monenlaisia puhetapoja, joista osa on ”rodullistavia”. Käsite ”ryssä” on keskeinen osa venäläisiä ”rodullistavaa” puhetapaa, mutta tässä tarkoituksessa on myös mahdollista käyttää muita

termejä. (Puuronen 2011, 78–79, 86–89.) ”Ryssä” ja muut venäläisiä leimaavat termit osaltaan luovat stereotyyppisiä mielikuvia, vaikka käyttötarkoitus olisikin neutraali. Omassa aineistossani ”ryssä”-termi ei ollut yleisesti käytössä, mutta *Etelä-Saimaan* sivuilla se vilahteli joskus. ”Ryssä”-sanaa ei koskaan käytetty jutuissa kerrotuista venäläisistä, vaan termi tuli esille lähinnä historiallisissa konteksteissa ja haastattelujen lainauksista, kuten tässä esimerkkihaastattelussa:

*Pitkän linjan yrittäjä, toimitusjohtaja Turunen on pettynyt Suomen viranomaisiin: rehellinen ja täysin ilman pankkivelkaa elänyt suomalaisyhtiö haettiin konkurssiin pelisäännöistä piittaamattoman venäläisyrittäjän kuprujen vuoksi. Turunen aikoo jatkaa rakennusalalla, mutta uutta yhtiötä hän ei rekisteröi Suomeen. – Kun kerran rahat menevät ryssän persiiseen, sanoo Turunen tuhtuneena. (talous, *Etelä-Saimaa* 1.7.2010)*

Lainauksessa korostetaan tilanteen vakavuutta vertaamalla rehellistä suomalaista pelisäännöistä piittaamattomaan venäläisyrittäjään. Venäläisyyden toiseutta verrataan suomalaisuuteen: ”rehellinen ja täysin ilman pankkivelkaa elänyt suomalaisyhtiö” vastaan ”pelisäännöistä piittaamaton venäläisyrittäjä”. Venäläisten toiseus liittyi aineistoissa paljon itärikollisuuden ja mafian teemoihin. Itärikollisuuteen tarvitsi viitata vain yhdellä termillä, ja sen perusteella lukija saattoi yhdistää jutun venäläisiin. Kaiken kaikkiaan ”itärikollisuus” oli *Etelä-Saimaan* sivuilla yleisesti käytössä ollut termi, joka osaltaan luo vahvoja mielikuvia – harvoin kuulee puhuttavan vastavuoroisesti ”länsirikollisuudesta”. Vastakkainasetteluja luodessa järjestys liitetään Suomeen ja kaaos Venäjään, ja osana tätä vihollisuuden sekä toiseuden kuvaamisen problematiikkaa ”itärikollisuus” terminä muistuttaa näkymätöntä vihollista, joka levittää epämääräistä uhkaa valtiollisista rajoista piittaamatta (Rummakko 2002, 155).

*Herää kysymys siitä, ovatko suomalaiset viranomaiset tarpeeksi hyvin perillä siitä, mitä venäläisomisteisissa yhtiöissä ja kiinteistöissä oikein tapahtuu. Epäkohtiin pitäisi puuttua heti, ennen kuin edessä on todella suuria ongelmia. Hämärä liiketoiminta kuten piittaamattomuus työehtosopimuksista, työturvallisuudesta, laskujen maksamisesta ja muista itsestään selvästi suomalaiseen yritysmaailmaan kuuluvista asioista rapauttaa koko suomalaisen yhteiskunnan perustaa. (pääkirjoitus, *Etelä-Saimaa* 5.7.2010)*

Lainauksessa ”venäläisomisteinen yhtiö” toimii toiseuttamisen välineenä. Venäläisomisteisiin yhtiöihin kuuluvat muista poiketen epäkohdat, hämärä liiketoiminta ja piittaamattomuus. Tekstissä korostetaan, kuinka nämä piirteet eivät kuulu ”suomalaiseen yritysmaailmaan” ja miten ne ”rapauttavat koko suomalaisen yhteiskunnan perustaa”. Vastakkainasettelu ”venäläisomisteisen yhtiön” ja suomalaisuuden kanssa kytkeytyy siten jopa suomalaisen yhteiskunnan perusteisiin.

Eräs toiseuttamisen tapa lehden sivuilla oli ”edes venäläiset” -puhetapa, jossa Venäjä ja venäläiset nähdään sekasorron ja huonouden metaforana. ”Edes venäläiset” -sanonnan kaltaisia kielikuvia käytettiin korostamaan jonkun Suomeen liittyvän

asian hyvyyttä tai sitä miten huonosti jokin on, kun se on verrattavissa Venäjään tai venäläisiin.

Eiskosen mukaan omakotitaloa on yritetty myydä turhaan jo useita vuosia. – Edes venäläiset eivät ole sitä ostaneet. (uutinen, Etelä-Saimaa 29.1.2011)

Jos taloa eivät ole ”edes venäläiset” ostaneet, on tilanne kaupankäynnin kannalta todella huono. Samankaltaisia aineistossa esille nousseita vertauskuvia olivat esimerkiksi ilmaukset ”jopa Venäjällä”, ”roskaisempi kuin Venäjän kaupungit” ja ”ei mikään Venäjä”. Niitä käytettiin, kun tarkoitus oli korostaa jonkin asian huonoutta tai paremmuutta. Esimerkiksi itäsaksalaisesta lähiöstä kertovan jutun otsikossa korostettiin, ettei kyseessä ollut ”sentään mikään Venäjä”.

Aineistossa venäläisiin liitetty termistö ei usein edustanut vain jotain erilaista vaan nimenomaan ”toista”. Se että jokin ei ”sentään ole mikään Venäjä” ei ole yhden-tekevää vaan luo vahvoja vastakkainasetteluja. Tällainen sanomalehden toiseuspuhe kuvastaa tiettyjä raja-alueella eläviä puhetapoja sekä toisaalta vaikuttaa siihen, mistä ja millä termeillä ihmiset puhuvat.

”Huvilat päätyvät venäläisten käsiin” – rajantakainen uhka

Vesa Puurosen mukaan uudet tulkinnat Suomen lähihistoriasta ovat Neuvostoliiton romahdettua 1990-luvulta lähtien saaneet yhä enemmän julkisuutta sekä samalla nostaneet epäluuloja ja vihaa venäläisiä kohtaan. Vanhoja vastakkainasetteluja on vahvistettu myös 2000-luvulla korostuneiden turvallisuuskysymyksen varjolla. Keskukseluissa maakaupoista on herätetty henkiin, rakennettu uudelleen ja ylläpidetty mielikuvaa venäläisistä epärehellisinä vihollisina, jotka väijyvät tilaisuutta valloittaa Suomi tavalla tai toisella. (Puuronen 2011, 80–81.) Uhka liittyy kiinteästi stereotyyppiseen venäläiskuvaan Suomessa, sillä esimerkiksi Raittilan (2011, 144) asennetutkimusten mukaan on ilmiselvää, että potentiaalinen uhkan kokemus on mukana suomalaisessa kulttuurissa.

Uhka oli näkyvästi esillä myös *Etelä-Saimaan* sivuilla. Uhka oli esillä kaikenlaisissa lehtijutuissa, erityisesti mielipidegenressä. Uhkan teema oli hyvin lähellä toiseutta, mutta erojakin selvästi löytyi. Toiseus näkyi aineistossa enemmän vastakohtaisuutena suomalaisuuden ja venäläisyyden välillä, kun taas uhka vieraan pelkona: ikään kuin toiseuden konkreettisempänä asteena. Uhkapuhe oli myös niin vahvasti lehden sivuilla läsnä, että se laajuutensakin puolesta erottui selvästi toiseuspuheesta. Uhkasta puhuttaessa lehden teksteissä vedottiin paljon historiaan, tunteisiin, tilaan ja menetykseen. Kyseessä olivat usein nykypäivän teemat, mutta perustelut ja taustoitukset suuntautuivat yleensä historiaan, erityisesti Karjalan menettämiseen, kuten tässä lainauksessa, joka oli kulttuurijutuissa harvinainen uhka-teemainen teksti. Enimmäkseen kulttuurisivujen tekstit olivat teemoilta yhteisyyttä ja hyötyjä painottaneita tekstejä.

Sodanjälkeiset sukupolvet imivät lapsuudessaan vihamentaliteetin, mutta havahtuivat aikuisena kysymään, mitä se oikein tarkoittaa. Musakka löysi oman vastauksen. Hänen mielestään suomalaiset nöyristelevät venäläisiä. – Karjala luovutettiin heille kaikkine rakennuksineen ja karjalanpaisteineen. Ja nyt me olemme opettaneet venäläisille tekemämme kaiken heidän puolestaan. Me kunnostamme Konevitsan luostaria ja Alvar Aallon kirjastoa ja viemme orpolapsille vaatteita. (kulttuuri, Etelä-Saimaa 7.8.2010)

Lainauksessa kysymys Karjalasta ei ole historiaa vaan perustelu tämänkin päivän asenteisiin ja tekoihin. Jo lapsuudessa on imetty ”ryssävihamentaliteetti”, joka on historian takia oikeutettu ja perusteltu tapa asennoitua venäläisiin. Luovutuksen kohteena ei ollut vain fyysinen maasto vaan jotain vielä enemmän, osa identiteettiä, karjalaisuutta. Karjalan avustaminen on vain lisännyt menetyksen määrää, sillä sen lisäksi, että Karjalasta on luovuttu, annetaan sinne kaikkea vielä tänäkin päivänä.

Toisena esimerkkinä paikasta luopumisen uhkasta *Etelä-Saimaan* sivuilla nousi usein esiin ajatus siitä, että jotain ”päätyy” venäläisten omistukseen. Näissä tapauksissa venäläisomisteisuus on jo ennakolta jollain tasolla leimattu, sillä ”päätyminen” tai ”joutumisen” ei voida katsoa olevan missään mielessä hyvä asia.

Rantalinnan maisemiin Ruokolahdelle pian valmistuvat ylelliset lomahuvilat ovat pääty-mässä täydellisesti venäläisten käsiin. (talous, Etelä-Saimaa 8.10.2010)

Vaikka venäläinen on kiinteistön saadakseen ostanut sen kuin kuka tahansa muu, vain venäläisten kohdalla puhuttiin ”päätymisestä”. ”Päätyminen” lisäksi *Etelä-Saimaan* sivuilla näkyi muitakin leimaavia venäläiseen omistamiseen liittyviä termejä. Esimerkiksi tämän päivän venäläisten kiinteistökauppojen sekä Neuvostoliiton ja Suomen välisiin sotiin vedettiin suorasti yhteys mielipidegenressä, erityisesti tekstiviestipalstalla.

Henkilöt, jotka ovat myyneet maatamme venäläisille, lahjoittakaa osa veteraaneille, jotka teki sen teille mahdolliseksi sotiessaan isänmaan puolesta. (tekstiviesti, Etelä-Saimaa 5.12.2010)

Suomea ei vallattu sodalla. Nyt se vallataan sisältäpäin. Pikkuhiljaa ja hivuttautuen. Hivuttautuminen alkoi, kun maanosto sallittiin. (tekstiviesti, Etelä-Saimaa 2.8.2010)

Yleistä menetykspuheessa oli veteraaneihin ja isänmaahan vetoaminen. Maan myyminen venäläisille koettiin tunneasiaksi. Menetyksistä kirjoitettaessa käytettiin paljon isänmaallista termistöä ja ”me”-muotoa, mikä kuvastaa ”meidän” alueen erityisyyttä. Historiaa ei tässä puhettavassa pidetty menneenä vaan asiana, joka edelleen on vahvasti läsnä. Maan ja kiinteistöjen lisäksi osa menetyksestä oli rahan menettäminen Venäjälle esimerkiksi avustusten muodossa. Tämä teema oli yleinen mielipidegenressä. Rahan menettämisestä puhuttaessa vedottiin Venäjän maan rikkauteen ja siihen, että Venäjä voisi elättää kansalaisensa, jos tahtois.

Uhkan teemassa nousi esille myös epäluotettavuuden näkökulma, jossa Venäjä näyttäytyi arvaamattomana naapurina, jonka liikkeisiin ei voi luottaa. Kyseessä on taas toiseuden eräänlainen konkreettinen ilmentymä, ”toisen” todellinen pelko. Hyvänä esimerkkinä tästä on uutisointi siitä, kuinka Venäjän viranomaisten arvaamatomat säädökset hankaloittavat suomalaisten liiketoimintaa ja elämää monin tavoin. Uutisointi käsitteli muun muassa sitä, miten vienti takkuili muuttuneiden säästösten vuoksi. Lisäksi uutisoitiin metsäpaloista, joiden savu häiritsi Suomen puolella ja joita Venäjän viranomaiset eivät saaneet kuriin. Venäjän läheisyys muodosti näissä uutisissa läheisen pelon lähteen, joka luo uhkan tuntua alueella.

Epäluuloiset jännitteet, vaihtelevat säännökset ja yhteistyön vaikeudet ovat tosiasiota, joista *Etelä-Saimaan* sivuilla luonnollisesti kirjoitetaan, vaikuttavathan Suomi-Venäjä-ajan säädökset ja maiden väliset suhteet paljon maakunnan elämään. Toisaalta epäluotettavuudesta ja uhkakuvista puhuminen myös luo pelkoa ja uhkaa. Uhkaan liittyvä kirjoittelu oli paikoitellen mustavalkoista ja venäläisiä stereotypisoivaa, varsinkin mielipidegenressä. Merkittävää oli tekijän venäläisyys, joka luo uhkan ilmapiiriin ja muokkaa maan ostamisen ”valloittamiseksi”, kiinteistökaupat ”jonkun käsiin päätymiseksi” ja lähialueet ”nöyryyttämiseksi”.

Poteroista ja porealtaista kohti aitoa yhteistyötä?

Suomen ja Venäjän välinen raja elää muutosten keskellä. Tätä uudelleenmäärittelyä ei käydä abstraktilla tasolla, vaan se tapahtuu kaiken aikaa paikallisten ihmisten arkipäiväisissä puheissa ja teoissa. Yksi määrittelyn areenoista on maakuntalehti. Tarkasteltaessa *Etelä-Saimaan* Venäjä-kirjoittelua puolen vuoden ajan selväksi kävi, että aihetta käsiteltiin lehdessä paljon. Venäjä-teema ei liittynyt vain tiettyihin sesonkeihin ja ajanjaksoihin vaan näkyi lehden sivuilla kaiken aikaa, kuten taulukko 2 osoittaa:

Taulukko 2: Aineisto luokiteltuna genreittäin ja kuukausittain

Genre	Heinä- kuu	Elokuu	Syyskuu	Loka- kuu	Marras- kuu	Joulu- kuu	Tammi- kuu	yht.
Pääkirjoitus	5	4	3	1	6	4	5	28
Kolumni	4	5	7	2	4	10	10	42
Mielipidekirjoitus	16	11	4	6	8	19	29	93
Uutinen	24	43	21	28	34	62	64	276
Talous	6	4	7	11	15	9	7	59
Kulttuuri	1	13	6	9	7	4	5	45
Henkilö	5	3	3	3	2	4	5	25
Pitkä artikkeli	0	2	2	5	5	5	4	23
yht.	61	85	53	65	81	117	129	591
Tekstiviestit	88	101	43	33	44	98	150	557

Tiettyinä ajanjaksoina, kuten venäläisten turistisesonkina joulutammikuussa, kirjoittelu lisääntyi, mutta missään vaiheessa ei ollut aikaa, jolloin Venäjä ja venäläiset eivät olisi näkyneet lainkaan *Etelä-Karjalan* maakuntalehden otsikoissa. Juttujen sisältöä tarkasteltaessa lehden sivuilla näkyi toisaalta halu tehdä yhteistyötä monentasoisten rajojen yli sekä hyötyä mahdollisimman paljon asteittain avautuvasta rajasta ja toisella puolella olevasta naapurista. Toisaalta useissa teksteissä vaikutti taustalla ajatus venäläisistä ”toisena”. Varsinkin hyötypuhe kuvastaa hyvin tätä tilanteen kaksiteräisyyttä. Toisaalta venäläisistä hyötyminen vaatii asenneilmapiirin muutosta ja yhteistyötä monilla tasoin, toisaalta hyöty näyttäytyy hyvin yksipuolisena ja toiseuttavana tapana saada etuja irti ilman sen syvempää kanssakäymistä.

Teemojen sekä niiden keinojen, joiden kautta teemat *Etelä-Saimaan* sivuilla nousivat esille, ristiintaulukointi osaltaan kuvaa tilanteen monialaisuutta (ks. taulukko 3). Ihmisten välistä vuorovaikutusta leimaavat toisaalta ”toiseus”, toisaalta kiinnostus yhteistyöhön. Laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen on mahdollista suhtautua näkemällä rajan läheisyydestä alueelle koitua hyöty tai rajan mukana tuoma uhka: pelko menettämisestä ja naapurimaan epäluotettavuudesta. Usein nämä asennoitumistavat eivät olleet lehdessä välttämättä toisensa poissulkevia vaihtoehtoja, vaan eri tavat asennoitua näkyivät limittäin samankin tekstin sisällä.

Taulukko 3: Teemat ja teemojen esille tuomisen tavat luokiteltuna

	Edut	Haitat
Ihmisten välinen vuorovaikutus	Yhteisyys <ul style="list-style-type: none"> - yhteistyö - maahanmuuttajien oma ääni - valistaminen, samankaltaisuus 	Toiseus <ul style="list-style-type: none"> - toiseuttaminen, vastakohtaisuus - ”edes venäläiset” -puhetapa
Uusi yhteiskunnallinen tilanne	Hyöty <ul style="list-style-type: none"> - kulttuurinen hyöty - taloudellinen hyöty (mahdollisuutena sekä toiseutena) 	Uhka <ul style="list-style-type: none"> - menettämisen pelko - epäluotettavuus

Venäläisiin kohdistuvan asenneilmapiirin tutkimusta on tähän mennessä *Etelä-Karjalan* alueella tehty vähän verrattuna siihen, kuinka suuri muutos alueella on meneillään. Tämä analyysi maakuntalehti *Etelä-Saimaan* sivuilla esille nousseista uutisoinneista ja keskusteluista osaltaan kertoo siitä, kuinka paljon puhetta aiheen tiimoilta käydään ja kuinka monin tavoin sävyttynyttä keskustelu on. Tärkeää on, että venäläisyyteen liittyviä keskustelujen sävyjä tutkitaan perinpohjaisesti ja alueen asenneilmapiiriä avataan aidosti, jotta todellinen muutos ja uuteen tilanteeseen sopeutuminen on jatkossa mahdollista. Rajan mahdollisuuksista alueella puhutaan paljon, mutta yhteistyö vaatii laajasti eri asenteiden, taustaoletusten ja ennakkoluulojen tuntemusta. Näitä yhteistyön mahdollisia hidasteita ja edistäjiä on tärkeä löytää ja niihin olisi hyvä pureutua paremmin, jotta ihmisten välinen kommunikointi ei jää turisteihin

törmäämiseen kassajonossa ja rajaliikenneuutisotsikoihin aamun sanomalehdessä. Aineiston yhdessä pääkirjoituksessa nostettiin esille termi ”poteroista porealtaaseen”. Tarvitaan vielä seuraava askel, jotta sota-aikaisista poteroista ylös nousemisen lisäksi kylpylämatkailijoiden porealtaistakin päästään kommunikoinnin seuraavalle tasolle.

Viitteet

- 1 Suomen ja Neuvostoliiton välinen raja ei ollut täysin suljettu ja esimerkiksi kaupankäynti maiden välillä oli vilkasta ja ihmisiä liikkui paljon työtehtävien puitteissa Suomesta Neuvostoliittoon. Silti yksittäisen ihmisen vapaa matkustaminen maasta toiseen Suomen ja Neuvostoliiton välillä oli lähes täysin estetty Neuvostoliiton aikana. Rajan siirto siirsi ihmiset Suomen Karjalasta evakkoina muualle Suomeen asumaan ja vastaavasti Neuvostoliitossa lähelle rajaa muuttaneet ihmiset valittiin huolella. Näistä lähtökohdista käsin Suomi-Venäjä rajalle on muodostunut oma ainutlaatuinen raja-alueensa. (Bazegski & Lahti 2000.)
- 2 Tilastokeskus. Väestörakenne: http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp (luettu 13.4.2013).
- 3 Rajavaltiolaitos 2013. Henkilöiden rajatarkastukset ulkorajaliikenteessä rajanylityspaikoittain. http://www.raja.fi/download/40863_39658_Henkiloiden_rajatarkastukset_ulkorajaliikenteessa_2009-2012.pdf (luettu 13.4.2013).
- 4 Artikkelin aineisto perustuu pro gradu-tutkielmaa varten keräämääni materiaaliin (Itä-Suomen yliopiston yhteiskunta- ja taloustieteiden tiedekunnan yhteiskuntatieteiden laitos, yhteiskuntapolitiikan oppiaine, 2011).
- 5 Kansallisen mediatutkimuksen mukaan *Etelä-Saimaalla* oli lukijoita noin 72 000 kappaletta vuonna 2011. Etelä-Saimaa – Etelä-Karjalan maakuntalehti. http://www.esaimaa.fi/page.php?page_id=317 (luettu 1.7.2013).
- 6 Tarkastelen tekstiviesteissä esille nousseita keskusteluja muiden aineiston tekstien kanssa samassa, vaikka tekstit anonyymitensä takia edustavatkin erilaista kirjoittelua. Tekstiviestipalstan tekstit ovat kuitenkin olemassa olevia mielipideilmaperiin vaikuttavia sekä sitä heijastavia tekstejä lehden sivuilla ilmestyneenä materiaalina siinä missä muutkin tekstit.
- 7 Henkilöjutut ovat eri henkilöiden haastatteluja ja artikkeleita, yhtenä esimerkkinä tästä oli päivittäin lehdessä ilmestyvä ”Lähikuvassa”-palsta, jossa esiteltiin yksi eteläkarjalainen. Pitkät artikkelit olivat muita juttuja laajempia artikkeleita, jotka ilmestyivät yleensä viikonloppunumerossa. Muun muassa ulkomaanuutiset ja urheilupalsta rajautuivat aineistostani pois, koska ne olivat täysin tietotoimistojen tuottamia tekstejä venäläisteeman osalta.
- 8 Tekstin aihepiiri vaikuttaa luokittelun, esimerkiksi kaikki rikosjutut on luokiteltu negatiivisiin ja kaikki taloudellisesta hyödystä kertovat jutut positiivisiin. Muut-kategoria pitää sisällään neutraalit tekstit sekä sellaiset, joissa oli paljon sekaisin sekä negatiivisia että positiivisia aiheita.
- 9 Tilastokeskus. Majoitustilasto: http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/lii/matk/matk_fi.asp (luettu 26.6.2013).
- 10 Marraskuun 2011 aikana Imatran ja Lappeenrannan tax free -kauppa oli noin miljoona euroa suurempaa pääkaupunkiseudun kaupunkiin verrattuna. Imatran seudun kehitysytio 2013. Tax Free kaupan tilastot. Global Blue Finland. http://www.kehy.fi/fi/matkailupalvelut/tilastot/tax_free_kauppa/?id=140 (luettu 26.6.2013).

Kirjallisuus

- Bauman, Zygmunt (2002). *Society under siege*. Cambridge: Polity.
- Bazegski, Dimitri & Laine, Antti (2000). Trade and population development across the Finnish-Russian border. Teoksessa: Ahponen, Pirkkoliisa & Jukarainen, Pirjo (toim.). *Tearing down the curtain, opening the gates*. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 38-54.
- Haavisto, Camilla (2011). Syrjäseudun pelastajia vai Hemohe-kauppaajia? – Venäläistaustaiset lääkärit mediassa ja verkon keskustelupalstoilla. Teoksessa: Lounasmeri, Lotta (toim.). *Näin naapurista. Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Tampere: Vastapaino, 208-230.

- Harinen, Päivi; Heikkilä, Sanna & Hyvönen, Sonja (2001). Mustaa valkoisella – Joensuun skinit ja paikallinen julkinen sana. Teoksessa: Puuronen, Vesa (toim.). *Valkoisen vallan lähettiläät*. Tampere: Vastapaino, 135–172.
- Harle, Vilho & Moisio, Sami (2000). *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Jerman, Helena (2004). Russians as presented in TV documentaries. *The Global Review of Ethnopolitic* 3: 2, 79–88.
- Jerman, Helena (2009). Venäläiset tulivat: tutkija kohtaa median kuvan maahanmuuttajista. Teoksessa: Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.). *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Vastapaino: Tampere, 97–105.
- Jukarainen, Pirjo (2001). *Rauhan ja raudan rajoilla: nuorten maailmanjäsenyyksiä Suomen ja Venäjän sekä Ruotsin ja Suomen rajojen tuntumassa*. Helsinki: Like.
- Koikkalainen, Katja (2011). Kulta kiiltää idässä. Talousmedian Venäjä-kuvan jäljillä. Teoksessa: Lounasmeri, Lotta (toim.). *Näin naapurista. Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Tampere: Vastapaino, 190–207.
- Ojajärvi, Sanna & Valtonen, Sanna (2011). Karhun ja kassakoneen naapurissa: journalismin ja kansalaisten venäjät. Teoksessa: Lounasmeri, Lotta (toim.). *Näin naapurista. Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Tampere: Vastapaino, 19–67.
- Paasi, Anssi (1996). *Territories, boundaries and consciousness: The chancing geographies of the Finnish-Russian border*. Chichester: Wiley.
- Paasi, Anssi (1986). *Neljä maakuntaa. Maantieteellinen tutkimus aluetietoisuuden kehittymisestä*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja no. 8. Joensuun yliopisto: Joensuu.
- Pietiläinen, Jukka (2011). Venäjä ulkomaan uutisoinnin kohteena: erikoistapaus? Teoksessa: Lounasmeri, Lotta (toim.). *Näin naapurista. Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Tampere: Vastapaino, 171–189.
- Puuronen, Vesa (2011). *Rasistinen Suomi*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Raittila, Pentti (2011). Venäjä kansalaismielipiteessä. Teoksessa: Lounasmeri, Lotta (toim.). *Näin naapurista. Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Tampere: Vastapaino, 125–170.
- Raittila, Pentti (2004). *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittälyä*. Tampere: Tampere University Press.
- Raittila, Pentti (2002). Etniset aiheet, vähemmistöt ja niiden suhteet suomalaisessa journalismissa vuonna 2000. Teoksessa: Raittila, Pentti (toim.). *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Helsinki: Suomen Journalistiliitto – Mediakriittinen julkaisusarja 6, 31–108.
- Rautio, Pekka (2010). Jaetun maakunnan identiteetti. Maakuntalehti Etelä-Karjalan alueidentiteetin muovaajana. *Alue ja ympäristö* 39: 1, 27–39.
- Rautio, Pekka (2011). Jaetun maakunnan identiteetti – maakuntalehti Etelä-Karjalan alueidentiteetin muovaajana. Teoksessa: Rautio, Pekka; Äikäs, Topiantti & Kohvakka, Mikko (toim.). *Jaetun maakunnan identiteetti. Näkökulmia eteläkarjalaiseen identiteettikeskusteluun*. Etelä-Karjala-instituutti: Raportti 15. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto, 9–26.
- Rummakko, Sanna (2002). Inkeriläisten maahanmuuttajien syrjäytyminen television ajankohtaisohjelmissa. Teoksessa: Raittila, Pentti (toim.). *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Helsinki: Suomen Journalistiliitto – Mediakriittinen julkaisusarja 6, 145–160.